

Особливо важливим напрямом соціально-економічного розвитку регіонів є транскордонне співробітництво, що охоплює прикордонні регіони. Основними пріоритетами такого співробітництва мають бути: розвиток інфраструктури, що дало б змогу значно підвищити інвестиційну привабливість регіонів і України в цілому; реформування структури господарської діяльності прикордонних регіонів на новій технологічній основі, підвищення конкурентоспроможності продукції; активізація співробітництва в розвитку аграрного сектору; посилення співпраці в галузі освіти, професійної підготовки, в рамках молодіжних програм. Основними сферами прикордонного співробітництва можуть бути: охорона навколишнього середовища, транскордонне землекористування, оптимізація роботи транспорту, зайнятість і використання транскордонної робочої сили, малий і середній бізнес, розвиток туристичної діяльності, співробітництво у випадках надзвичайних ситуацій.

Література:

1. Кухарська Наталія. Експортно-імпортна політика України: роки незалежності // Регіональна економіка. – 2004. – № 4. – С.44-52.
2. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери. – Ужгород: ІВА, 2005. – 400 с.
3. Нагірна В.П. Сільські регіони України на тлі суспільних трансформації / Страны и регионы на пути к сбалансированному развитию: Сборник научных трудов. – К.: Академперіодика, 2003. – С. 151-154.
4. Розширення ЄС: вплив на відносини України з центральноевропейськими сусідами / Інститут регіональних та євро інтегральних досліджень “Євро Регіо Україна”. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 360 с.
5. Федотова В.Г. Классические модернизации и альтернативы модернизационной теории // Вопросы философии. – 2002. – №12. –С. 4.
6. Чужиков В.І. Регіональні інтеграційні стратегії постсоціалістичних країн Європи: Монографія. – К.:ТОВ “Кадри”, 2003. – 297 с.
7. Ярош А. Конкурентоспроможність регіонів та еволюція регіональної політики Європейського союзу // Регіональна економіка. – 2004. – № 1. – С.188-193.

Summary:

The human-geographical aspects of Ukraine regional development in conditions of modern market problems are considered. Basic modern human-geographical factors of regional development are analyzed.

УДК 911.3:477.84:308:477.84

Наталія ФЛІНТА

УМОВИ І ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

На формування регіональної мережі об'єктів культурно-освітнього комплексу впливає велика кількість різноманітних за походженням чинників, проте в економічній та суспільно-географічній літературі не існує їх єдиної класифікації. Вивченням даних чинників займалися такі вчені як, Алімов А., Важенин С., Кочерга О., Яцків М. та інші.

За Алаєвим Е. чинники, ланцюг причинно-наслідкових зв'язків, умови, що регулюють кількісні і якісні характеристики процесу, складають в сукупності механізм процесу [1, с.93]. В економічних дослідженнях під чинником розуміють рушійну силу, умову, необхідну для здійснення господарського процесу, яка в кінцевому випадку впливає на форму територіальної організації продуктивних сил (в нашому випадку на формування культурно-освітнього комплексу).

Яцків М. виділяє групи чинників за системою відповідних ознак, що “подаються ранжовано за їхнім значенням” [3, с.89]:

- 1) за економічним змістом (виробничо-економічні та соціально-економічні);
- 2) за ступенем впливу (основні та другорядні);
- 3) за ступенем залучення резервів (інтенсивні та екстенсивні);
- 4) за внутрішнім змістом (кількісні та якісні);
- 5) за часом дії (постійні і тимчасові);
- 6) за ступенем охоплення (загальні і специфічні);
- 7) за характером дії (об'єктивні і суб'єктивні);

8) за ступенем кількісного виміру впливу (фактори, що піддаються кількісній оцінці, і ті, що не піддаються кількісній оцінці);

9) за способом визначення впливу (прямі і розрахункові);

10) за об'єктами маркетингового середовища (демографічні, економічні, природні, науково-технічні, політичні, культурного порядку).

Крім того, проводяться локаційний та регіональний аналізи чинників. Під локаційним аналізом розуміють економіко-географічний аналіз чинників розміщення виробництва і соціальних об'єктів з метою пізнання закономірностей і особливостей розміщення конкретних виробництв, для визначення оптимальної локації конкретного об'єкту розміщення, а регіональний аналіз – це економіко-географічний аналіз чинників регіонального розвитку для пізнання закономірностей і особливостей розвитку конкретних районів, для визначення раціональних шляхів соціально-економічного розвитку регіону.

У найбільш загальному вигляді сукупність чинників, що впливають на розташування та розвиток культурно-освітнього комплексу, обумовлюючи його регіональні відмінності, поділяють на: 1) ті, що безпосередньо визначають створення мережі об'єктів (зокрема досягнутий рівень розвитку та структуру матеріального виробництва регіону, особливості системи розселення, чисельність та статеву-вікову структуру населення, рівень урбанізації, виконання територією рекреаційних функцій, стан транспортних шляхів тощо); 2) ті, що визначають потребу в послугах соціального призначення, тобто впливають побічно, зокрема, через життєві потреби людей та систему розподільчих відносин (розмір грошових доходів населення, особливості побуту, що визначаються міським або сільським способом життя, освітній рівень, національні традиції, фонд вільного часу населення тощо).

Усі чинники формування та розміщення культурно-освітнього комплексу залежно від походження та соціально-економічного змісту можна поділити на такі групи:

- економіко-географічні (рівень та темпи розвитку територіально-виробничих комплексів, транспортні зв'язки);
- соціально-демографічні (чисельність населення, статеву-вікову структуру, міграційні процеси, освітній рівень населення, установи охорони здоров'я, підприємства торгівлі);
- історико-географічні (національні традиції, особливості розвитку даного регіону);
- природно-географічні (географічне положення регіону, особливості клімату, рекреаційні умови);
- інші (екологічні).

Проте в процесі формування і функціонування культурно-освітнього комплексу діють специфічні чинники, які обумовлюються освітньо-культурною політикою держави, потребою суспільства у відповідному інтелектуальному потенціалі, національними освітніми і культурними традиціями тощо. Ці чинники виступають як національні і є концептуальними. Відповідно до концепцій розвитку освіти в певні періоди висуваються нові вимоги щодо удосконалення змісту та стандартів освіти. Однак ці чинники мають підкріплюватись реальними показниками, які безпосередньо впливають на можливості реалізації освітніх концепцій (фінансування освіти і культури, стан забезпечення її сучасними засобами навчання і виховання, наявний контингент дітей різних вікових груп, фінансові можливості батьків, стан основних засобів освіти і культури та ін.). Важливе значення мають також психологічні чинники, які утворюють мотиваційний вплив на необхідність освітньої підготовки молодих людей до життя і праці в умовах нової соціально-економічної системи [2, с.107].

Пріоритетність тих чи інших чинників щодо впливу на функціонування культурно-освітнього комплексу повинна надаватись соціально-економічним, які обумовлюють соціальну базу культури і освіти. При цьому не треба ігнорувати природно-географічні чинники, які створюють середовище навчально-виховного процесу (краєзнавче, природне, традиційне, виховне тощо).

Тому без всебічного аналізу окремих груп чинників неможливо скласти оптимальну схему територіальної організації культурно-освітнього комплексу та визначити найбільш обґрунтовані напрямки внутрішньорегіонального покращення його функціонування.

Література:

1. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь. – М.: Мысль, 1983. – 360 с.
2. Данилишин Б.М., Куценко В.І. та ін. Гуманітарна сфера: питання теорії і практики. – К.: Наукова думка, 2002. – 485 с.
3. Яцків М. І. Теорія економічного аналізу. – Львів: Світ, 1993. – 216 с.

The factors that influence the forming and functioning of cultural and educational complex of the region have been characterized; their classification has been carried out; the priority of social and economic factors has been defined in the article.

УДК 911.3:30

Андрій КУЗИШИН

МЕТОДИКА ПРОГНОЗУВАННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ ГЕОГРАФІЇ

Постановка проблеми. Реалії розвитку господарства України за період від 2000 р. дозволяють робити твердження не лише про зростання певних соціально-економічних показників, а й про передбачення (прогнозування) напрямків господарського розвитку в різних сферах. Особливо прискіпливого ставлення сьогодні вимагає прогнозування соціального розвитку. Це в свою чергу потребує розробки та аналізу методики соціально-географічного прогнозування і стає одним із вирішальних факторів формування наукової стратегії та тактики суспільного розвитку.

Вихідні передумови. Окреслена проблематика у певній мірі вже розроблялась в працях таких українських науковців, як В.Г.Воронкової [1], Я.Б.Олійника, А.В.Степаненка [3], Л.М.Немець [2], О.І.Шаблія [4] та ін.

В даній публікації за основне завдання ставилось розгляд існуючих та пошук оптимальних методик соціально-географічного прогнозування.

Виклад основного матеріалу. На основі праць [1, 3, 4] нам видається можливим формулювання такого визначення соціально-географічного прогнозування – це процес розробки науково-обґрунтованих рекомендацій стосовно можливих варіантів розвитку соціальних та соціально-політичних подій, альтернативних термінів їх здійснення, визначення конкретних рекомендацій для практичного застосування.

За мету соціально-географічного прогнозування визначають стан і поведінку соціальної системи у минулому й вивчення тенденцій зміни факторів, що впливають на означену систему, правильно визначити кількісні та якісні параметри її розвитку в перспективі, розкрити зміст ситуації, в якій функціонує система [1, с. 8].

Прогнозуванню в соціальній географії властиві специфічні методи, висока екстраполяція, моделювання та можливість проведення експериментів.

В свою чергу, типологія прогнозів будується в залежності від різних критеріїв та ознак: цілей, завдань, об'єктів, методів організації прогнозування. До найважливіших з них, враховуючи специфіку соціальної сфери, можна віднести:

- масштаб прогнозування;
- час попередження;
- характер об'єкта;
- функції прогнозу.

Кожна з згаданих ознак може розглядатись більш детально. Так, масштаби прогнозування можуть бути макротериторіальними, структурними (міжгалузевими і міжрегіональними), галузевими і регіональними та прогнози аналізу діяльності первинних ланок соціальної системи. За часом попередження прогнози класифікують на оперативні (до 1 місяця і ґрунтуються на припущенні, що впродовж прогнозованого періоду не відбувається істотних кількісних і якісних змін у досліджуваному об'єкті), короткострокові (до 1 року і передбачають кількісні оцінки), середньострокові (коли кількісні зміни соціального об'єкту домінують над якісними), довгострокові (від 5 до 20 років), перспективні (понад 20 років). За функціональною ознакою (напрямами прогнозування) соціально-географічні прогнози підрозділяють на: пошукові, що ґрунтуються на умові продовження в майбутньому тенденцій розвитку досліджуваного об'єкта в минулому і теперішньому та відштовхуються від умов, здатних змінити ці тенденції (планів, програм) для того, щоб з'ясувати, як розвиватиметься досліджуваний об'єкт при збереженні існуючих тенденцій; нормативні, що розробляються на основі попередньо визначених цілей з метою окреслення шляхів і термінів досягнення можливих станів об'єкта прогнозування в майбутньому, що приймається в якості мети.

З типологією прогнозів тісно пов'язане питання джерел інформації про майбутнє і способів прогнозування. На думку В.Г.Воронкової, можна вирізнити три основні джерела прогнозованої інформації [1, с. 13]:

1. Накопичений досвід, що ґрунтується на знанні закономірностей протікання і розвитку досліджуваних явищ, процесів і подій.
2. Екстраполяція існуючих тенденцій.
3. Побудова моделей прогнозування стосовно до очікуваних або намічених умов та джерел.